

BirdLife Sverige granskar

Äganderätten är hotad

Sant eller falskt?

Det är en ren lögn! Men man har varit skicklig och framgångsrik i sin kampanj, om en lögn upprepas tillräckligt ofta så blir det till slut en "sanning".

Vad frågan egentligen handlar om är inte äganderätten utan förfoganderätten, d.v.s. vilka inskränkningar skogsägaren måste tåla i sitt handlingsutrymme. Här kan konstateras att skogsbruket, till skillnad från i princip allt annat ägande, idag har en gräddfil. Men först en kort tillbakablick:

1948 års skogsvårdslag hade en ekonomisk ansats. 1979 ändrades detta radikalt, då industrin började bli orolig både för sin kortsiktiga och långsiktiga virkesförsörjning. I och med att 1979 års lag klubbades igenom i riksdagen, skärptes lagen på följande produktionsfrämjande punkter:

- Det blev en skärpt återväxtplikt, som även omfattade mer svårföryngrade marker. Dessutom räknades enbart barrträd som huvudstammar då man kollade emot lagens föryngringskrav.
- En skyldighet att röja ungskog infördes. Skogsvårdsstyrelserna utfärdade råd och anvisning om röjning, kopplade till stora vitesbelopp om man inte fullföljde.
- Det blev en utvidgad skyldighet att ersätta gles skog och skog av olämpligt trädslag (d.v.s. löv) med ny skog.

- Det infördes en skyldighet att efter åläggande från skogsvårdsstyrelsen avverka skog av mycket hög ålder.
- "Strängare" regler om naturvårdshänsyn infördes.

Allt detta kompletterades med en av skogsvårdsstyrelserna genomförd "Översiktlig skogsinventering" (ÖSI), där brister upptäcktes och påtalades. Dessutom gavs generösa bidrag till en rad produktionsfrämjande åtgärder, finansierade av skogsvårdsavgiften som alla skogsägare betalade.

1983 tillkom ytterligare skärpningar i form av:

- Skyldighet att gallra yngre skog.
- Skyldighet att avverka viss andel av fastighetens äldre skog.
- Obligatoriskt att skaffa skogsbruksplan.

Här var det inte mycket utrymme för skogsägaren att hävda sin ägande-/förfoganderätt, man hade i princip hela samhället emot sig. 1979 års skogspolitik beslutades av folkpartiet, moderaterna och centerpartiet.

1993 kom en ny skogspolitik med en delvis ny skogsvårdslag, som sedan reviderades underhand. Borta var snart de flesta av de tvingande kraven. I en överenskommelse mellan skogsbruket och regeringen utlovades att skogsbruket skulle slippa skogsvårdsavgiften mot att det inte heller blev några produktionsstöd. Däremot behölls och utvecklades en del naturvårdsstöd. Under mottot "frihet under ansvar" skulle skogsbruket ta ett större ansvar att skogen sköttes tillfredsställande. Miljöfrågorna började nu få genomslag på allvar, inte minst genom de stora utbildningsinsatserna från Skogsvårdsorganisationen i form av "Grönare skog" och "Rikare skog".

Skogsvårdslagen blev som sagt betydligt mindre krävande. I samma veva hotades svenskt skogsbruk av utländska kampanjer mot kalhyggesbruket; tyskarna ville ha "kalhyggesfritt papper". Det blev startskottet för att FSC-certifieringen, och därefter även PEFC, kom in som en lösning att visa för marknaden att skogsbruket visst var uthålligt utifrån svenska skogliga förutsättningar.

Åter till idag och striden om förfoganderätten. Man kan säga att skogsbruket fått ett fribrev genom den politiskt beslutade definitionen "allt skogsbruk är pågående markanvändning". Det spelar ingen roll om varken nuvarande eller tidigare ägare gjort något i skogen på över 100 år. När det är dags att slutavverka så är verksamheten pågående. Det enda som krävs är en avverkningsanmälan till Skogsstyrelsen senast 6 veckor före slutavverkning om området överstiger 0,5 hektar.

Om det finns naturhänsyn att ta, kan Skogsstyrelsen endast besluta om sådana begränsningar att "pågående markanvändning inte avsevärt försvåras". Vilket är kopplat till det enskilda objektets ekonomi, inte till hela fastighetens. Blir den ekonomiska belastningen stor för markägaren, och om denne inte går med på frivilliga begränsningar, så måste Skogsstyrelsen (eller Länsstyrelsen) antingen betala markägaren eller släppa kraven.

Detta liknar inget annat verksamhetsområde i Sverige. Oavsett vad du äger och vilken verksamhet du bedriver så är förfoganderätten betydligt mer begränsad. Du får inte göra eller bygga vad och hur som helst för att du äger en tomt, du får inte sprida vilka kemikalier som helst i jordbruket eller behandla djuren hur som helst. Vill du bygga ett vindkraftverk krävs miljökonsekvensbeskrivning och en rad tillstånd, det kan ta flera år innan beslut kommer. Äger du en bil måste du ha körkort för att få köra den, och du måste följa en rad strikta trafikregler. Kort sagt, vi lever i ett reglerat samhälle.

Förfoganderättsfrågan är kopplad till ekonomin, d.v.s. till att pågående markanvändning inte avsevärt får försvåras. Det anser man i debatten att skogsägaren drabbas av, när denne har en nyckelbiotop. Alltså måste den markägare som så kräver, antingen få ersättning för att spara, eller fritt få avverka den. Här finns inte tillstymmelse i propagandan till att ansvaret skulle gå utöver skogsvårdslagens krav. Rent krasst driver man en ägande-/förfoganderättskampanj som helt oblygt menar att den som för tillfället har glädjen och förmånen av att äga ett stycke skog är i sin fulla rätt att utrota arter om inte samhället betalar.

Vad blir nästa steg från kravmaskinen? Att slopa återväxtplikten? Den kostar ju faktiskt skogsägarna svindlande 2 miljarder kronor per år! Ett enormt ekonomiskt ingrepp i förfoganderätten. (Beräknat på en slutavverkningsareal om 200 000 hektar och en genomsnittlig föryngringskostnad på 10 000 kr/ha.)

Skogsstyrelsens rapport 2015 visar följande statistik om nyckelbiotopsrika fastigheter:

- På 6 100 fastigheter finns 67 100 hektar nyckelbiotoper.
- Areal på dessa som överstiger 5 % av fastighetens areal är 40 300 hektar.

En hel del areal hade redan skyddats formellt 2015 och ersättning därmed utgått. Återstår:

- 3 800 fastigheter med 38 900 hektar nyckelbiotoper.
- Areal nyckelbiotoper som överstiger 5 % av fastighetens areal är 23 200 hektar.

Sedan 2015 har 5 år gått, ytterligare ca 8 000 hektar har skyddats och ersatts ekonomiskt, återstår således ca 15 000 hektar.

Vi måste ställa frågan: Är det värt att riskera Sveriges politiska trovärdighet internationellt när det gäller att skydda hotad biologisk mångfald och (gällande miljöcertifierade verksamheter) riskera skogscertifieringens trovärdighet på internationella skogsproduktmarknaden genom att blunda för och acceptera avverkning av nyckelbiotoper?

Eller är det klokare att satsa på att lokalisera dem genom att inventera och ge en garanterad ekonomisk ersättning till de nyckelbiotoprika fastigheterna inom en av riksdagen gemensamt överenskommen tidsperiod?

BirdLife Sverige kommer fortsätta granska utvecklingen i skogsbruket och påtala de brister som finns och vad som behöver göras i form av förbättringar. Fåglarna är våra tydligaste markörer i landskapsperspektivet över hur vi lyckas med den biologiska mångfalden i skogen.